

Tilrettelegging av fremmedspråkopplæring for elever med dysleksi

Nasjonalt senter for fremmedspråk i opplæringen – Notat 2/2016

Innledning

I dette notatet ser vi på fremmedspråkopplæring for elever med dysleksi. Formålet er på den ene siden å beskrive denne lese- og skrivevansken og på den andre siden å komme med generelle forslag som lærere kan ta i bruk for å inkludere disse elevene på en vellykket måte i klasserommet.

Først skal vi definere hva dysleksi er og beskrive noen kjennetegn på denne lærevansken. Deretter skal vi beskrive hvordan situasjonen på skolen kan være for elever med dysleksi og hva slags utfordringer disse elevene kan oppleve. Til slutt har vi samlet noen tips og anbefalinger for å tilpasse fremmedspråkundervisning til elever med dysleksi. Det er viktig å understreke at tipsene er til allmenn bruk, og at vi ikke går inn på spesifikke logopediske og spesialpedagogiske områder. Det vil si at både elever med dysleksi og andre elever vil kunne dra nytte av dem for å lære og bruke bestemte strukturer og forstå fremmedspråket bedre.

Debatt om fremmedspråklæring for elever med dysleksi

Fordi dysleksi påvirker språket som helhet, inkludert alfabetet og tegn, er det noen som stiller spørsmål om elever med dysleksi burde ha fremmedspråk. Dysleksi Norge støtter tanken om å frita enkelte elever med dysleksi dersom de mest sannsynligvis ikke kommer til å få god kompetanse i faget. Dysleksi Norge understreker i en melding at det ikke er «snakk om å frita alle elever med disse diagnosene», bare de som kommer til å oppleve et annet fremmedspråk så krevende og frustrerende at tilnærmingen «vil være umulig».¹

Denne frustrasjonen kan oppleves sterkere når fremmedspråklærerne legger stor vekt på det skriftlige, siden det er den ferdigheten elever med dysleksi pleier å slite mest med. Et alternativ kan være å gi fremmedspråkundervisning en annen vinkling.

Det er mange argumenter for at elevene skal fortsette med et fremmedspråk. Først og fremst på grunn av selve verdien av å lære et nytt språk og en ny kultur å kjenne. Når vi lærer et nytt språk, åpner vi nemlig for kulturforståelse og tenkeevner. Gjennom flerspråklighet styrkes den kognitive funksjonen, og vi lærer å være mer oppmerksomme og mer strukturert fordi den språklige bevisstheten øker. I tillegg gir flerspråklighet utviklingsmuligheter, noe som kan være spesielt viktig for et lite land som Norge.

---

¹ http://www.dysleksiforbundet.no/filestore/Dokumenter/Hringer_etc/PrinsipputtalelseFremmedsprak.pdf

Når det gjelder fremmedspråklæring, må vi huske at elever med dysleksi som ikke sliter med å lære morsmålet sitt verken auditivt eller muntlig, ikke nødvendigvis får problemer med å lære et fremmedspråk, i hvert fall ikke problemer som skyldes dysleksien (García Salas 2012, side 48).

I dette notatet kommer vi imidlertid ikke til å ta stilling i denne debatten. Poenget med dette notatet er å drøfte temaet fremmedspråkopplæring for elever med dysleksi og hvordan lærerne på en vellykket måte kan inkludere disse elevene i klasserommet. Elever med dysleksi har veldig spesielle behov og læringsmåter, og det kan være en utfordring både for elevene selv og for L2-læreren, som vanligvis er «ekspert på forventet L2-læring», men som ikke er «kvalifisert til å utrede dysleksi» (Helland 2012).

Begrepsavklaring og kjennetegn

En omfattende definisjon av dysleksi finner vi hos Høien og Lundberg (2012, side 29).

Dysleksi er en forstyrrelse i visse språklige funksjoner som er viktige for å kunne utnytte skriftens prinsipper ved koding av språket. Forstyrrelsen gir seg i første omgang til kjenne som vansker med å oppnå en automatisert ordavkoding ved lesing. Forstyrrelsen kommer også tydelig fram i dårlig rettskriving. Den dyslektiske forstyrrelsen går som regel igjen i familien, og en kan anta at en genetisk disposisjon ligger til grunn. Karakteristisk for dysleksi er også at forstyrrelsen er vedvarende [...].

Fra denne definisjonen følger det at dysleksi ikke er tilknyttet kun én faktor, men at man helst må snakke om en «multifaktoriell vanske eller grader av vansker», hvor de fonologiske evnene virker å være spesielt rammet (Helland 2012).

Dyslektikere sliter veldig med å avkode ord, noe ikke-dyslektikere gjør på en naturlig og ubevisst måte helt fra de er små fordi de har automatisert denne prosessen. Siden dyslektikere ikke har gjort det, må de bli undervist på en aktiv og tilrettelagt måte for at lese- og skriveprosessen skal være effektive (Helland 2012).

Avhengig av innfallsvinkelen vil forskning legge vekt på ulike faktorer – og faktorene kan variere fra de neurologiske til de kognitive eller sosialpsykologiske. Men én ting er ekspertene enige om, og det er det faktum at det er påfallende individuelle variasjoner blant dyslektikere. «Kjennetegn på vansker kan variere fra person til person. På hvilken måte vansker gir seg utslag, vil også kunne variere ut fra sterke sider personen har.»²

Det er viktig å belyse at dysleksi ikke er en sykdom, men en medfødt vanske. Dysleksi varer som regel livet ut, men kan kompenseres for når tidlige og målrettede tiltak settes i gang (Helland, 2009)³.

«Dyslexia is not a disease – it cannot be cured, however, its negative effects certainly can be reduced or even sometimes completely eliminated due to intensive, adequate and regular educational efforts, focusing on reading and spelling skills enhancement» (Nijakowska 2010, side 121).

² <http://lesesenteret.uis.no/lese-og-skrivevansker/>

³ <http://www.fremmedspraksenteret.no/nor/fremmedspraksenteret/larings---ressurser/leseveiledning-i-engelsk/differentiated-learning/pupils-with-dyslexia?lang=nor>

Like viktig er det å oppklare at dysleksi ikke er knyttet til intelligens. «Dysleksi er lesevansker der det er et klart avvik (diskrepans) mellom leseferdighet og intelligensnivå. [...] Vi må derfor regne med å finne alle intelligensnivåer representert blant dårlige lesere» (Høien og Lundberg 2012, side 20). Dyslektikere kan være både mer og mindre intelligente enn gjennomsnittet. Dysleksi gjør at man kan ha vanskeligheter med å lese og skrive, men det finnes selvfølgelig andre faktorer som fører til at man kan lære et fremmedspråk, blant annet alder eller motivasjonen for å lære språket.

Ferske tall viser at dysleksi er den vanligste av de språkbaserte læringsvanskene, og dysleksi rammer mellom 5 og 12 prosent av befolkningen i Europa.⁴ Andre undersøkelser, både i Norge og internasjonalt, viser at ca. 20 prosent av elevene i skolen strever med å lese og skrive, og at 3 til 5 prosent av alle elever i skolen har fått diagnosen dysleksi.⁵

Kjennetegn:

Her skal vi presentere en rekke kjennetegn som lærere bør være oppmerksomme på. Det er viktig at lærere tar kontakt med PP-tjenesten så fort som mulig dersom de mistenker at én eller flere elever har dysleksi, slik at eksperter kan bekrefte eller avkrefte mistanken og eventuelt sette i gang tiltak.

Når det gjelder lesing og skriving, bør man være oppmerksom på følgende faktorer:

- Lav lesehastighet (strever med ordlesing)
- Mange feillesinger (bokstaver bytter plass, lange ord blir forkortet)
- Vansker med å forstå både ord, setninger, innhold og sammenhengen i teksten
- Vansker med å uttrykke seg skriftlig, mange skrivefeil. Her viser vi noen eksempler på spansk:
  - o Lange ord blir forkortet, bortfall av enkelte bokstaver (**vijar* istedenfor *viajar*⁶)
  - o Bokstaver bytter plass
  - o Tendens til å forveksle og bytte om på bokstaver som uttales likt. For eksempel: v/b (**saver* istedenfor *saber*); y/ll (**ayí* istedenfor *allí*); s/z/c (**utilizé* istedenfor *utilicé*); g/gu (**distingir* istedenfor *distinguir*); g/j (**cojer* istedenfor *coger*)
  - o Tilføyelse av bokstaver (**ectc.* istedenfor *etc.*)
  - o Slår sammen ord (**nopuedo jugar* istedenfor *no puedo jugar*)
  - o Skriver enkelte bokstaver og tall speilvendt
  - o Kan slite med å overholde en angitt rekkefølge (na, ne, ni, **on*, nu istedenfor na, ne, ni, *no*, nu)
- Feil bruk av skilletegn og aksent (**tenia* istedenfor *tenía*)
- Dårlig syntaks og morfologi:
  - o Ordene i en setning er ofte satt sammen på feil måte
  - o Feil samsvar mellom subjekt og verb
- Manglende struktur. Elever med dysleksi kan nevne en rekke ideer uten sammenheng eller med få bindeord mellom disse
- Fattig ordforråd
- Tendens til å stryke ord, noe som viser en lite gjennomtenkt planlegging
- Dårlig håndskrift, gjerne større enn gjennomsnittet

⁴ www.eda-info.eu

⁵ <http://www.statped.no/Tema/Sprak/Dysleksi> (Publisert 14.05.2012. Sist oppdatert: 19.05.2015.)

⁶ Ordene med asterisk er feil

- Ufullstendig visuo-spatiale ferdigheter (når de tegner noe de ser, hender det at de tegner det feil: feil perspektiv, feil størrelse, feil plassering av objekter m.m.)

Når det gjelder oppførsel og arbeidsmåte i klasserommet, kan man legge merke til følgende faktorer:

- Sliter med å lese høyt
- Blir fort sliten og distraheret
- Bruker lengre tid enn medelevene på å skrive
- Kan være rotete
- Kan være demotiverte
- Har nedsatt arbeidsminne
- Har konsentrasjonsvansker
- Prøver å unngå å gjøre lekser

Elever som har problemer med lesing og skriving, kan bli demotiverte og for eksempel la være å gjøre lekser. For å unngå at eleven kommer inn i en ond sirkel, er det nødvendig at man oppdager problemet, tar kontakt med eksperter på området og treffer passende tiltak. Elever med dysleksi har behov for repetisjon på en variert og multisensorisk måte. Denne metoden, som bygger på bruk av flere innlæringskanaler samt andre støtteopplæringsmetoder som fonologisk arbeid, direkte undervisning eller integrert bruk av IKT, ser ut til å være den metoden som gir best tilpasset opplæring (Dysleksi Norge 2012)⁷.

Dysleksi og fremmedspråklæring

Utfordringer

Hvorfor synes noen dyslektikere at fremmedspråk er vanskelig? Dysleksi er en skrive- og lesevanske. I skolen i dag er det i tillegg til det muntlige også fokus på skriving og lesing. For elever med dysleksi ville det ha vært en fordel dersom man la mer vekt på de muntlige ferdighetene i fremmedspråkundervisning. Vi ønsker å forklare hvorfor noen elever med dysleksi opplever fremmedspråk som vanskelig, og hvilke virkemidler som kan hjelpe i læringsprosessen.

I første del av dette notatet har vi nevnt at de fleste av oss har internalisert leseprosessen på en ubevisst måte. Vi avkoder ord på en automatisk måte, og vi leser ordene som vi allerede kjenner, mye fortere fordi de er lagret i hjernen vår. Denne prosessen går saktere når vi leser på et fremmedspråk (García Salas 2012). Når vi ikke gjenkjenner et ord, kan vi ikke anvende den automatiserte visuelle leseprosessen. Da må vi først dele ordet i stavelser, i fonetiske symboler som vi har lagret i vårt auditive ordforråd, og så bearbeide disse delene for å kunne tolke og forstå ordet. Det vil si at først må vi koble bokstav til lyd, så må vi analysere bokstavene og lydene til meningsbærende ord. Siden denne prosesskjeden er ufullstendig hos dyslektikere, opplever de mange utfordringer, som for eksempel å skille mellom lydene i språket og lyden til bestemte lydkombinasjoner fram til de klarer å automatisere ordbildene.

Derfor kan elever med dysleksi ha større problemer med fremmedspråklæring når det fokuseres på det skriftlige, og disse problemene kan forsterkes når elever med dysleksi lærer språk der det er liten

---

⁷ Dysleksi Norge (2012): *I want to participate! – om tilpasset opplæring i engelsk for elever med dysleksi – for lærere* (side 11)

sammenheng mellom språklyden (*fonemer*) og språkbildet (bokstavene eller bokstavkombinasjonene, *grafemer*). Språk der fonemene stort sett stemmer overens med grafemene, kaller vi transparente språk. Spansk og tysk er eksempler på transparente språk. Engelsk og norsk derimot er mindre transparente.

Situasjon på skolen

Dysleksi er en individuell vanske, og hver enkelt kan ha svært ulike typer og grader av dysleksi. Noen trenger bare litt ekstra støtte på skolen, mens andre trenger svært omfattende tiltak. Men uavhengig av graden av dysleksi er det enighet om at «tidlige, målrettede tiltak er den beste måten for å forebygge og kompensere» denne vansken (Helland 2009).⁸ Ifølge Dysleksi Norge kan effekten av tiltak blir redusert med hele 70 prosent fra 1. til 5. trinn.

Opplæringsloven sier at «elevar som ikkje har eller som ikkje kan få tilfredsstillande utbytte av det ordinære opplæringstilbodet» har rett til spesialundervisning.⁹

Dersom en lærer tror at en elev har dysleksi, bør hun/han ta kontakt med PP-tjenesten. Det er ekspertene (logopeder, spesialpedagoger og spesialiserte psykologer i PP-tjenesten) som sammen med læreren skal legge til rette for at undervisningen blir tilpasset eleven på best mulig måte. Ekspertene må sørge for en spesialisert, individuell behandling for hver elev med dysleksi. Da er det svært viktig «at både utredning og tiltak er basert på solid faglig kunnskap og innsikt, ellers kan man ende med å iverksette tiltak som virker mot sin hensikt» (Helland 2009).¹⁰

Tilpasse undervisningen

Her skal vi se nærmere på hvordan fremmedspråklærere kan tilpasse undervisningen dersom én eller flere av elevene har dysleksi. Forslagene fokuserer på grunnleggende tiltak man kan gjennomføre i fremmedspråkoplæringen. Vi vil ikke ta for oss anbefalinger som kan være mer tilknyttet spesialiserte områder i forbindelse med dysleksi, og som kan anvendes av eksperter som logopeder, psykologer eller spesialpedagoger. Forslagene vi skal presentere her, er hentet fra ulike faglitteratur fra inn- og utland, blant annet Dysleksi Norge. Vi har prøvd å samle noen av tipsene som er enklest å gjennomføre i klasserommet, og som ikke bare elevene med dysleksi vil kunne dra nytte av, men også medelevene. Mer konkrete eksempler vil være relatert til spansk og tysk som fremmedspråk.

Hvordan kan læreren strukturere timen?

De fleste elever – og særlig elever med dysleksi – trenger struktur og klare instruksjoner. Det hjelper dem til å bli forberedt på nytt lærestoff og til å forstå bedre. Læreren bør derfor starte timen med å gi en tydelig oversikt over hva som skal gjøres. Man kan gjerne bruke tavla eller en Power Point-presentasjon for å gå gjennom de viktigste punktene man vil jobbe med i timen. Deretter kan elevene få noen minutter for å fordøye informasjonen. Læreren bør være oppmerksom på hvordan han/hun formidler informasjonen på tavla. Vær strukturert. Ikke fyll opp tavla med ord. Hvis man bruker tankekart, må det være oversiktlig og lett å forstå. Bruk nøkkelord, slik at elevene ikke trenger å skrive mye. Det er viktig at elever med dysleksi lærer seg studieteknikker som tankekart og bruk av nøkkelord. (Dysleksi Norge 2012, side 15).

⁸ <http://www.fremmedspraksenteret.no/nor/fremmedspraksenteret/larings---ressurser/leseveiledning-i-engelsk/differentiated-learning/pupils-with-dyslexia?lang=nor>

⁹ https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61/KAPITTEL_6#KAPITTEL_6

¹⁰ <http://www.fremmedspraksenteret.no/nor/fremmedspraksenteret/larings---ressurser/leseveiledning-i-engelsk/differentiated-learning/pupils-with-dyslexia?lang=nor>

Etter at lærerne har forklart planen for dagen, kan han/hun spesifisere hva det er forventet at elevene skal kunne etter timen, hvilke nye ord elevene bør lære, og hvilke grammatiske momenter som er viktige.

I timen er det viktig at lærerne ikke gir for mange instruksjoner samtidig. Hyppige informasjoner som *slå opp boka på side 45, tekst 2, oppgaver 1, 2 og 3* bør doseres med pauser og erstattes hvis mulig med færre instruksjoner.

Mot slutten av timen er det vanlig å si hva elevene skal gjøre i lekse. Leksene bør være tilgjengelige for elevene enten på papir eller på læringsplattform. Oversikt over alle prøvene og innleveringene bør også være tilgjengelig. Lærerne kan for eksempel henge opp en plakat i klasserommet med informasjon om dette og benytte seg av ulike farger for å framheve ulik informasjon.

Elever med dysleksi bør også være utstyrt med PC, og sist, men ikke minst bør elever med dysleksi sitte helt fremme i klasserommet, i nærheten av tavla og læreren. Da er det færre sjanser for at eleven blir distraheret.

Hvordan kan læreren tilpasse aktivitetene?

1) Aktiviteter som styrker konsentrasjonen og bidrar til bedre hukommelse

Elever med dysleksi sliter med å holde konsentrasjonen over lang tid. Derfor bør lærerne bruke aktiviteter som hjelper dem til å forsterke konsentrasjonen og dermed også hukommelsen. Aktiviteter som fokuserer på metalingvistiske ferdigheter, vil hjelpe elevene til å vurdere, forstå og befeste strukturen til fremmedspråket de lærer. La for eksempel elevene velge noen ord som de synes er viktige eller vanskelige i en tekst, og be dem lage et vokabular-ark til hvert ord. Elevene skal fylle ut vokabular-arket med en tegning, en eksempelsetning, en definisjon av ordet og ordets motsetning. Man kan også anvende aktiviteter hvor elevene oppfordres til å bringe inn ord og strukturer de kan fra før, for å forstå betydningen av nye ord og begreper.

For å jobbe med orddelene kan elevene lage en liste sammen med læreren med de viktigste prefiksene og suffiksene i fremmedspråket. Denne listen kan anvendes i oppgaver eller prøver de får i timen. Nedenfor følger det et eksempel på tysk.

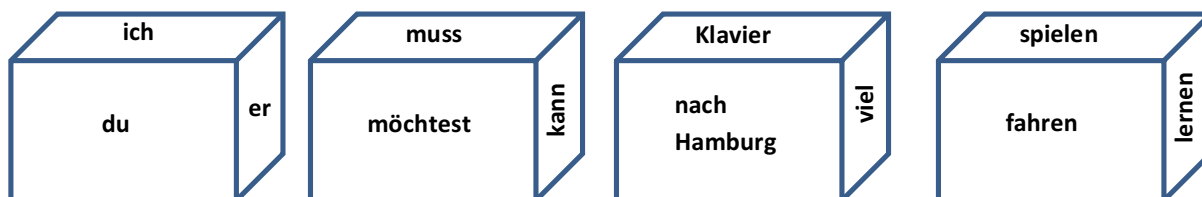
	prefiks	betydning	suffiks	betydning
	un	ikke, nektelse	lich	kan gjøres eller er
Eksempel	unsicher	ikke sikker, usikker	sportlich	sportslig

Elevene kan jobbe videre med ordlaging ved hjelp av *flashcards*. Hvert kort består av én del. Elevene prøver å kombinere kortene på flest mulig ulike måter. Dersom man vil gjøre det enklere, kan man bruke forskjellige farger på kortene ettersom de inneholder prefiks eller suffiks. I eksemplet nedenfor har vi valgt hovedkortet med kjerneordet «mög» (< fra verbet «mögen»).

2) Aktiviteter som styrker syntaksen

Tidligere i dette notatet har vi nevnt at elever med dysleksi kan slite med syntaksen. Her er derfor et eksempel på en aktivitet som kan hjelpe elevene til å forstå de tyske modalverbene og hvor i setningen de skal plasseres. Lag fire terninger som inneholder ulike elementer fra setningen. Terning nummer 1 inneholder subjektelementer, terning nummer 2 inneholder modalverb, terning nummer 3 inneholder et substantiv eller en annen type objekt, og terning nummer 4 inneholder et verb i infinitiv. Hvert element i hver terning passer sammen med et element fra en annen terning (flere kombinasjoner er mulig). Elevene må sette sammen terningene og danne fullstendige og korrekte setninger.

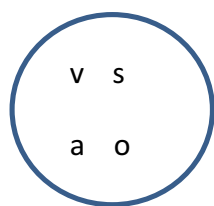
Samme aktivitet kan brukes for å trene på samsvar mellom subjekt og verbal. Elever som har norsk som morsmål, er ikke vant til å bøye verbene i ulike personer, noe som er grunnleggende i språk som spansk eller tysk. Aktiviteten vi har beskrevet ovenfor, kan brukes også i denne sammenhengen. Da trenger man bare to terninger, hvor den ene inneholder subjektelementer og den andre verb. Elevene kan også sette sammen ord for å danne en korrekt setning: *Mi coche ha venido en mamá > Mi mamá ha venido en coche.*

3) Aktiviteter som forsterker bevissthet av rettskriving og sammensetting av ord.

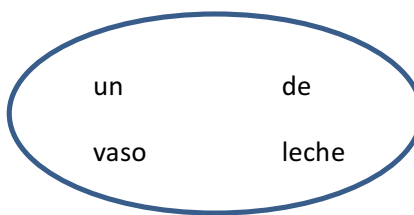
Her finner vi en rekke oppgaver som man kan ta i bruk i fremmedspråkundervisningen, og som går fra det enkleste (skrive enkelte bokstaver og stavelser) til det mest omfattende (skrive hele tekster).

Når det gjelder å jobbe med enkelte bokstaver eller ord, kan elevene gjøre følgende oppgaver:

3.1. Sette sammen bokstaver som danner et ord. Så sette sammen ord som danner setninger:

vaso

un vaso de leche

3.2. Velge det ordet som er riktig skrevet:

- sabado
- sapado
- sábado
- savado

Dele et ord i stavelser:

- bolígrafo > bo-lí-gra-fo

Elevene kan også klappe for hver stavelse for innlæring av stavelser.

3.3. Sette sammen stavelsene for å lage en setning:

- Das-Ge-schäft-öff-net-um-drei > Das Geschäft öffnet um drei

3.4. Læreren kan lese opp et ord eller en setning, og elevene må krysse av (fra venstre til høyre) i hver rute for hver stavelse eller hvert ord de hører:

«Dinosaurio»

--	--	--	--	--	--	--

«Los dinosaurios ya no existen»

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

3.5. Vise forskjellen mellom lange og korte vokaler for eksempel i tysk. Elevene får en rekke kort hvor det alltid står to ord, ett med lang vokal og det andre med kort vokal. Læreren leser opp ordene, og elevene må understreke med ulike farger ordet med lang vokal og ordet med kort vokal.

Baum / baden

Vater/falsch

Wiese/wissen

3.6. Dersom man bruker kryssord, er det lurt å legge til noen bilder som hjelper elevene til å visualisere ordet, og skrive noen bokstaver i rutene på forhånd.

I tillegg kan man jobbe med enkelte bokstaver, for elever med dysleksi kan slite veldig med å koble sammen riktig bokstav med riktig lyd. I den forbindelse kan man henge en plakat i klasserommet som viser hver bokstav med en tilhørende illustrasjon.

En annen plakat kan vise bestemte lyder. For eksempel kan /s/ være representert ved en slange som visler, /ü/-lyden på tysk kan visualiseres ved hjelp av en ape med åpen munn, /eu/ lyden kan være et overrasket fjes, og /sch/-lyden på tysk kan illustreres med en person som hysjer.

/ü/-lyden

©Fremmedspråksenteret

Lydene kan også forklares fysisk. For eksempel kan man forklare at man kjenner at det vibrerer i ganen når man uttaler /ch/-lyden på tysk i ord som «Sache» eller «machen». I ord som «Mädchen» kjenner man ikke det (tilsvarende på den norske lyden /ç/ i ord som *kjerring*).

Man kan også bruke en plakat som viser ekvivalenter mellom tyske og norske lyder, for eksempel /eu/ og /äu/ på tysk og /oi/ på norsk.

Elever med dysleksi kan øve på alfabetet ved å «skrive» bokstavene på ryggen til en medelev eller «tegne» dem i luften. Å tegne bokstaver i sand, male med akvarellfarger eller modellere bokstavene kan også være effektivt.

Når klassen skal skrive hele tekster, kan oppgavene forenkles for elevene på ulike måter. Man kan bruke diktattyper som løpediktat, der elevene kan høre og/eller se ordene.¹¹ Når elevene skal produsere en egen tekst, er det svært viktig å gi dem klare instruksjoner og eksempler på hva som kreves av dem. Hvis elevene får se modelltekster og får instruksjoner og forklaringer til oppgaven, vil de prestere bedre enn hvis man bare gir dem i oppdrag en skrive en tekst om et tema uten noen ting som de kan bruke som utgangspunkt (Hålland, 2013). Det kan også være effektivt å la elever med dysleksi lage bildehistorier der de kan skrive ord eller korte setninger og/eller lese inn tekst til hvert bilde istedenfor å skrive en lang sammenhengende tekst (Dysleksi Norge 2012).

4) Aktiviteter som forsterker konsentrasjonen og leseforståelsen

Elevene får en tabell med ord. De må alltid velge to ord fra hver linje og sette dem sammen for å danne en meningsfull setning.

el	la	chico	ventana	colgar
con	tres	una	marcó	pizza
en	goles	cantar	Roberto	por
una	coche	el	juguar	partido

> el chico marcó tres goles en el partido

¹¹ For å lese mer om dette tipset se <http://fremmedspraksenteret.no/nor/fremmedspraksenteret/larings---ressurser/grunnleggende-ferdigheter/lesing/metodiske-tips-for-leseferdigheten/aktiviteter-under-lesing/lesestafett>

Be elevene om å finne alle ordene som består av en bestemt bokstavkombinasjon. Da er det enklere for dem å fokusere på oppgaven og konsentrere seg. Her er et eksempel med bokstavkombinasjon «gre»:

gerundio	agresivo	ligero	germano
Grecia	grabadora	agradecer	tigre

Når elever med dysleksi skal lese lengre tekster, kan de gjerne begynne med å lese en kort tekst om samme tema eller en oppsummering av den lange teksten. Deretter kan de få den lange teksten med luker der de skal skrive inn ordene som mangler. I heftet om tilpasset opplæring i engelsk for elever med dysleksi¹² foreslår Dysleksi Norge blant annet å gjennomgå og forklare de ordene man regner med vil være ukjente, før eleven begynner å lese teksten. Andre metoder for å bedre leseflyten er parlesing. Da leser eleven med dysleksi sammen med læreren eller en annen elev samtidig for å lære hvordan man uttaler enkelte ord.

Noen elever med dysleksi kan dra fordel av lyttetekster, for da kan de høre på tekstene så mange ganger de ønsker. Læringen blir enda mer effektiv hvis lydfilen har en lydtranskripsjon og bilder som hjelper elevene til å visualisere det som blir sagt. Spørsmål knyttet til lytteteksten bør komme underveis for å forenkle lytteforståelsen. Man kan også gi elevene en oppsummering av temaet fra lytteteksten. I etterkant kan elevene gjerne lage noen illustrasjoner til teksten og skrive noen setninger om hva teksten handlet om.

Memory-kort kan være en god hjelp når eleven skal øve på vokabular på fremmedspråket. På den ene siden vises ordet på fremmedspråket og på den andre siden det tilsvarende ordet på norsk.

Vi kan be elevene om å lage tankekart eller oppsummeringer. De kan gjerne bruke ulike farger for å utheve viktige ord eller lage sin egen ordbok.

Hvordan kan læreren tilpasse deler av materialet?

Når man presenterer lærestoffet for elever med dysleksi, bør man strukturere informasjonen slik at elevene kan bearbeide den bedre, samtidig som de kan koble ny kunnskap til den kunnskapen de har fra før.

Dersom læreren synes at innholdet i et læreverk ikke er riktig inndelt, bør han/hun gjøre en ny inndeling og begynne med det som er lettest for så å øke vanskelighetsgraden gradvis. Det samme gjelder infobokser og grammatikkforklaringer. Omfattende og detaljerte forklaringer bør erstattes med kortere oppsummeringer. Bruk gjerne forskjellige farger, for det bidrar til å gjøre viktig informasjon mer synlig. For å skape oversikt og bidra til å gi elevene mestringsfølelse kan man henge opp plakater på veggen med viktige regler, lærestoff og lydtranskripsjon.

Når det gjelder tekstene, kan man gjøre lesingen enklere for elever med dysleksi ved å bruke større skriftstørrelse, legge til bilder og gloser som bidrar til bedre tekstforståelse, og nummerere setningene.

---

¹² Dysleksi Norge (2012) *I want to participate! – om tilpasset opplæring i engelsk for elever med dysleksi – for lærere*

Hvordan kan læreren hjelpe elever med dysleksi når det er prøver?

Elev/forelder kan søke rektor om særskilt tilrettelegging av eksamen. Se Utdanningsdirektoratets nettside for informasjon: <https://www.udir.no/eksamen-og-prover/eksamen/administrere-eksamen/#sarskilt-tilrettelegging>

Ved andre prøver kan elever med dysleksi blant annet få utlevert skjemaer med eksempler på setningsoppbygging, verbbygging, bindeord og viktig vokabular.

Læreren har en rekke muligheter for å tilpasse prøvene (García Salas 2012). Først bør man vurdere å tilpasse tekstene, oppgavene og oppgaveformuleringene. Dyslektikere bør noen ganger få litt kortere tekster. Vokabularet kan også tilpasses ved å bruke færre ord generelt og særlig færre abstrakte ord. Skriften kan også gjerne være litt større. En underveisvurdering er muligens mer hensiktsmessig enn en sluttvurdering for elever med dysleksi, for da kan de vise hvordan de har jobbet i løpet av semesteret. Og sist, men ikke minst bør man bruke en annen farge enn rød når man retter prøvene, for ifølge García Salas gir rød som korrekturfarge negative assosiasjoner.

I denne delen har vi sett på tiltak for å tilpasse fremmedspråkundervisningen til elever med dysleksi. Det er viktig å legge vekt på at disse tiltakene bør være del av et større bilde. Læreren må finne ut hva som er elevenes sterke sider og interesser, slik at de kan motivere dem til å kompensere for språkvanskene. Alle elever er flinke i noe. Man må prøve å finne denne ferdigheten og bruke den i fremmedspråkopplæring for å forsterke selvtilliten og selvfølelsen til elevene.

Oppsummering

I dette notatet har vi drøftet hvordan vi kan legge til rette fremmedspråkopplæringen for elever med dysleksi. Vi har sett på definisjonen og ulike kjennetegn på dysleksi. Videre har vi tatt for oss utfordringer elever med dysleksi kan oppleve på skolen. Til slutt har vi kommet med noen eksempler på tiltak som skoler og lærere kan iverksette for å tilpasse fremmedspråkundervisningen til elever med dysleksi.

Du finner mer informasjon om dysleksi her:

- <http://dysleksiforbundet.no/>
- <http://lingit.no/>

Halden, januar 2016

Natali Seguí Schimpke, rådgiver for FoU og spansk

nataliss@fremmedspraksenteret.no

Litteratur

Dysleksi Norge (2012). *I want to participate! – om tilpasset opplæring i engelsk for elever med dysleksi – for lærere*. Oslo.

García Salas, M. (2012). *La enseñanza del español como lengua extranjera a alumnos con dislexia*. Masteroppgave, Universidad de Barcelona.

Helland, T. (2009). *Dysleksi og fremmedspråk*. Halden, Fremmedspråksenteret.

Helland, T. (2012). *Språk og dysleksi*. Bergen, Fagbokforlaget.

Høyen, T. og I. Lundberg (2012). *Dysleksi. Fra teori til praksis*. Oslo, Gyldendal Akademisk.

Håland, A. (2013). *Bruk av modelltekstar i sakprega skriving på mellomtrinnet*. Doktorgradsavhandling, Universitetet i Stavanger.

Lesesenteret (2014). *Lese- og skrivevansker*. Universitetet i Stavanger.

Salas Vallespir m.fl. Prodislex (2010). *Protocolos de detección y actuación en dislexia*. Barcelona.

Schneider, E. og M. Crombie (2003). *Dyslexia and Foreign Language Learning*. London, David Fulton Publishers.

Illustrasjon S. 8 Zixuan Liu